

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

Risale-i Nur'a Göre Kur'an'da İnsan Problemleri ve Çözümleri

Prof. Dr. Abd El-Halim Ewiss*

Said Nursi'nin, medeniyetle ilgili çeşitli görüşleri hakkında değerlendirmeler yapılırken, birbiri içine geçmiş pek çok meselelerin olduğu görülür. Bunun sebebi, Said Nursi'nin sürekli olarak ümmetin problemleriyle ilgilenmiş olması, Müslümanların geri kalma sebeplerini derinlemesine tahlil etmesi ve onu yeniden ayağa kaldırmanın vesilelerini aramasıdır. Bu doğrultuda öncelikle Allah'ın yazılı kitabını (Kur'anı) çok iyi okuyup üzerinde fikir yormuş, bunun yanısıra Allah'ın görülen kitabını (Kainatı) da çok iyi okumuş, hazır zamanın tedavisi ve istikbalin sağlam temeller üzerine bina edilmesi için çabalamıştır.

Bu yüzdendir ki, onun görüşlerini bütün yönleriyle ele almak gerçekten zordur. Buradan hareketle bu çalışmamızda onun meselelere yaklaşırken kullandığı metodun üç ayrı yönüne temas edeceğiz. Böylelikle onun Kur'anî ve kevnî açılardan tarih ve medeniyet ilimlerinde pek çok hayırlara vesile olacak bir şuuru nasıl ortaya koyduğunu yakından göreceğiz.

Bu üç mesele şunlardır:

a) Yansıtıcı bir ayna olma görevi ve medenî etkinlik açısından insan.

* Prof. Dr. Abd El-Halim Ewiss, 1943 yılında Mısır Mahallet-ül Kübra'da doğdu. Master ve doktorasını Kahire Üniversitesi'nde yaptı. Suudi Arabistan İmam Muhammed Üniversitesi'nde profesör oldu. Aynı üniversitesinde bir dönem rektör yardımcılığı yaptı. İslam tarihi ve kültürü konusunda 50 civarında kitabı yayımlandı. 30 civarında master ve doktora çalışmasına danışmanlık yaptı. Halen Mısır Zakkazik Üniversitesinde ders vermekte ve Rotterdam İslam Üniversitesi'nde dekan yardımcılığı görevini sürdürmektedir.

b) Materyalist Batı medeniyetine karşı Kur'anî bir okul.

c) Said Nursi ve İslamî hilâfet kurumu; Ehl-i Sünnet ve Ehl-i Şia karşılaştırması.

Allah'tan bu çalışmamızı muvaffakiyetle neticelendirmesini ve hayırlara vesile kılmasını diliyoruz.

Yansıtıcı bir ayna olma görevi ve medenî etkinlik açısından İnsan

Bediüzzaman Said Nursi, tarihi gelişim sürecini yorumlar tarzda bizlere felsefî bir teori sunmamıştır. Aslen o, felsefî yaklaşım kurallarıyla olayları değerlendirmeye de çalışmamıştır. Çünkü onun değerlendirmelerinde kullandığı her bir kural, salt olarak Kur'anîdir. Bununla birlikte felsefî altyapıya da sahiptir. Ancak felsefenin etkisi ve yönlendirmesi altında kalmamıştır. Ona göre Kur'anî yaklaşım tarzı ve kuralları tek başına yeterlidir. Buna karşılık felsefî bir düşünce, maddî veya sofestaî etkilerle karışık bir yapıya sahiptir ve Kur'anî yaklaşım kurallarını ve bakış açısını ifsat etmekten başka bir netice vermez.

Buradan hareketle Said Nursi'nin görüşlerini ciddi bir değerlendirmeye tabi tutarsanız, bu görüşlerin yeni ve harika olduğuna hiç şüpheniz kalmaz. Özellikle de Esmâ'ül-Hüsna ve bu isimlerin Allah'ın bir ayna olarak yarattığı insan üzerindeki yansımaları konusundaki yorumları bu konunun en güzel örneğidir. Bu yaklaşıma göre insan, Allah'ın her bir ismini en mükemmel şekilde yansıtma kapasitesine sahiptir. Örneğin insandaki nisbî kudret aynasında Allah'ın mutlak kudretinin, insandaki nisbî ilim aynasında Allah'ın mutlak ilminin yansımaları görünür.

Hakeza, Allah'ın Semî, Basîr, Hakîm ve diğer bütün isimlerinin yansımaları insan üzerinde tek tek görülebilir.

Buradan hareketle derim ki: Esmâ'ül-Hüsna'nın insanlar üzerinde bu kadar harika tafsilatla, uygulamalı ve örneklemeli olarak açıklama bakımından Said Nursi'nin bu yorumu, ilim dünyasında tektir. Yakinen inanmaktayım ki, Said Nursi, Esmâ'ül-Hüsna çerçevesindeki görüşlerini beyan ederken, insanın hareketini kendisiyle tefsir ettiği Kur'anî bilgisiyle terkip etmiştir. Bir gert olarak insan, cami' bir varlık olarak insan (tarih ve medeniyet boyutlarıyla); insan ve kainatın hareketi gibi konular hep bu çerçeveden değerlendirilmiştir.

Tarih felsefesiyle olaylara bakanlar; iktisadî veya içtimaî, ruhî veya psikolojik, kişisel (seçkin-elit) veya toplumsal (sosyal) amil olarak isimlendirdikleri faktörleri hep bu çerçeveden ele almıştır.

Bütün bu amillerin tamamı insanın ve kainatın hareketi noktasında Esmâ'ül-Hüsna'nın etkinliğine bazı yönleriyle mazhar olmuşlardır. Örneğin, Rahîm ve Rahman'dan gelen rahmetin etkinliği, saadeti ve yüce değerlere ulaşmayı netice verir. Buna karşılık Müntakim ve Cebbar'dan gelen azap ve cezanın etkinliği ise şekâveti ve düşük seviyelere inmeyi netice verir.

Şüphesiz ki Allah, insanlık tarihi üzerinde hakiki faildir, yani etki sahibidir. Bu yüzdendir ki insanın, medeniyetin ve kainatın hareketi tamamen O'nun etkisi altındadır. Örneğin insan, Esmâ'ül-Hüsna'nın tecellilerini aksettiren bir aynadır. Aynı zamanda insan, bu isimlerin suretini hayata taşımakla görevlidir. İbdâ (benzersiz şekilde yaratma), irade, kuvvet, adalet, kudret, rahmet... açılarından hep o güzel isimlerin görünümünü hayata geçirmeğe memurdur. Aynı zamanda o bir halifedir. Onun hakikat-i kübrâsı Ene'si ile bağlantılı değildir. Bilakis Esmâ'ül-Hüsna'yı arz etme ve kainat alemine nakletme görevini yerine getirmekle alakalıdır. Çünkü o, bütün kainatta, hattâ melekler de dahil olmak üzere – kendi ihtiyarıyla, iradesiyle Allah'a itaat ve isyan özelliklerine sahip tek varlıktır.

Şüphesiz ki Ene, bir anahtardır. Bu anahtar Esmâ'ül-Hüsna'nın gizli hazinelerini açar. Aynı zamanda Ene, çok acip bir tılsım, garip bir muammadır. Ancak Ene'nin mahiyeti bilinmekle bu acip tılsım çözülür, Ene'deki garip muamma inkişaf eder. Kainat bilmececi çözülür, varlık alemlerindeki gizlenmiş hazineler açılır. Said Nursi şöyle der:

“Âlemin miftahı insanın elindedir ve nefesine takılmıştır. Kâinat kapıları zâhiren açık görünürken, hakikaten kapalıdır. Cenâb-ı Hak, emanet cihetiyle, insana "ene" namında öyle bir miftah vermiş ki, âlemin bütün kapılarını açar. Ve öyle tılsımlı bir enaniyet vermiş ki, Hallâk-ı Kâinat'ın künûz-u mahfiyesini onunla keşfeder. Fakat ene, kendisi de gayet muğlâk bir muammâ ve açılması müşkül bir tılsımdır. Eğer onun hakikî mahiyeti ve sırr-ı hilkati bilinse, kendisi açıldığı gibi kâinat dahi açılır. Şöyle ki:

Sâni-i Hakîm insanın eline, emanet olarak, rububiyetinin sıfât ve şuûnâtının hakikatlerini gösterecek, tanıttırarak işârat ve nûmuneleri câmi bir ene vermiştir, tâ ki, o ene bir vahid-i kıyasî olup, evsaf-ı Rububiyet ve şuûnât-ı Ulûhiyet bilinsin. Fakat vahid-i kıyasî, bir mevcud-u hakikî olmak lâzım değil. Belki, hendesedeki farazî hatlar gibi, farz ve tevehhümle bir vahid-i kıyasî teşkil edilebilir; ilim ve tahakkukla hakikî vücudu lâzım değildir.”¹

Said Nursi, haşır meselesinin işlendiği Onuncu Söz risalesinde, tarihteki ve bütün kainattaki Esmâ'ül-Hüsna tecellilerini gösteren bazı hakikatları bize takdim eder. Bunları sırasıyla aktaralım:

“BİRİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı Rububiyet ve Saltanattır ki, ism-i Rabb'in cilvesidir.*

İKİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı Kerem ve Rahmettir ki, Kerim ve Rahîm isminin cilvesidir.*

ÜÇÜNCÜ HAKİKAT. *Bâb-ı Hikmet ve Adalet olup ism-i Hakîm ve Âdil'in cilvesidir.*

¹ Kaynaklı, İndeksli, Lügatli Risale-i Nur Külliyyatı (RNK), İstanbul 1996, C. 1, s. 241.

DÖRDÜNCÜ HAKİKAT. *Bâb-ı Cûd ve Cemaldir. İsm-i Cevad ve Cemîl'in cilvesidir.*

BEŞİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı Şefkat ve Ubudiyet-i Muhammediye'dir (aleyhissalâtü vesselâm). İsm-i Mücîb ve Rahîmin cilvesidir.*

ALTINCI HAKİKAT. *Bâb-ı Haşmet ve Sermediyet olup, ism-i Celîl ve Bâkî cilvesidir.*

YEDİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı Hifz ve Hafîziyet olup ism-i Hafîz ve Rakîb'in cilvesidir.*

SEKİZİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı Vaud ve Vaiddir. İsm-i Cemîl ve Celîl'in cilvesidir.*

DOKUZUNCU HAKİKAT. *Bâb-ı İhyâ ve İmâtedir. İsm-i Hayy-ı Kayyûm'un, Muhyî ve Mümîr'in cilvesidir.*

ONUNCU HAKİKAT. *Bâb-ı Hikmet, İnyet, Rahmet, Adalettir. İsm-i Hakîm, Kerîm, Âdil, Rahîm'in cilvesidir.*

ON BİRİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı İnsaniyettir. İsm-i Hakk'ın cilvesidir.*

ON İKİNCİ HAKİKAT. *Bâb-ı Risalet ve Tenzildir. Bismillâhirrahmânirrahîm'in cilvesidir."*²

Buradan hareketle görmekteyiz ki, Esmâ'ül-Hüsna'nın sınırlı olarak üzerinde tecelli ettiği vazifeye müteallik etkinlik, insanın, hayatın ve kainatın hareketini hikmet, kudret, ilim ve adaletle daha da harika bir hale getirmektedir.

Aynı zamanda hikmet, ilim, kudret ve adaletle birlikte rahmet ve re'fet her bir surette bir anda kendisini gösterir. Buna karşılık cebbariyet ve intikam almakla ilgili özellikler, ukûbat (cezalandırma) ve te'dib özelliklerini gerektirir.

Kainat ve hayat alanlarının o engin genişliği ve bu geniş alanda görülen insicam ve yıkım, adalet ve zulüm arasında meydana gelen sürekli inkılaplar, Alîm ve Habîr olan Allah'ın bu geniş alanı sürekli gözetim altında bulundurması ve onları sadece Kendisinin bilmesi... İşte bu gözetim, hayat ve kainat alanlarında mükemmel bir uyumla İlahî tecelliler kendini gösterir ve Allah'ın adaleti ve rahmeti tahakkuk eder.

Zahir olsun olmasın insanî veya kevnî sebepler, yahut insanların gördüğü veya işittiği amiller, yahut maddî, iktisadî veya psikolojik amiller olarak isimlendirilip tarihi harekete geçiren unsunlar hakiki etken olarak değerlendirilemez. Bu etkenleri insanlar sadece şekil itibarıyla dikkate alabilirler, öyle algılayabilirler, görebilirler veya onlarla muamele edebilirler. Hakiki fiil sahibi, aynada yansıyan gölge olamaz. Asıl kaynak veya hakiki tesir sahibi Allah'tır. Kaldı ki insan bir ayna olan kendisinin üzerinde yansıyan tecellileri bu açıdan bakarsa görebilir. Aksi takdirde göremez.

² RNK, C. 1, s. 27-39.

Şuna inanıyorum ki, Said Nursi, Esmâ'ül-Hüsna hakkındaki orijinal yaklaşımlarını ortaya koyarken, bizleri farkında olmadığımız iki tehlikeli eksenle yüzyüze getirir. Bunlardan birincisi: Allah'ın kainattaki icraatlarını bazı yönleriyle anlama imkanımız vardır. Buradan hareketle Esmâ'ül-Hüsna'ya dair ibadet ve dua ilmimiz büyük gelişme gösterir. Allah'ın bu kainattaki bitmek-tükenmek bilmeyen kelimelerinin manalarına seviyemiz nisbetinde vakıf olabiliriz. Said Nursi'nin Esmâ'ül-Hüsna tecellileri üzerinde yaptığı yorumlar ışığında görebildiğimiz tarih ve kainat hareketini yönlendiren asıl etken de işte bu kelimelerdir. Said Nursi'nin bu meseleye tuttuğu ışık, şu ayet-i kerimenin manasını bütün derinliğine kadar anlamamızı sağlar; **"De ki, şayet Rabb'im'in kelimeleri için denizler mürekkep olsaydı, onların bir mislini de getirseydik Rabb'im'in kelimeleri bitmeden o denizler biterdi."**³

Said Nursi bu ayeti açıklarken şöyle der: *"Kur'an, kendi şakirtlerinin ruhuna öyle bir inbisat ve ulviyet verir ki, doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-i İlâhiye'nin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şakirtlerinin ellerine verir, "Evradlarınızı bununla okuyunuz" der. İşte, Kur'an'ın tilmizlerinden Şah-ı Geylânî, Rûfât, Şâzeli (r.a.) gibi şakirtleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde silsile-i zerrâtı, katarat adetlerini, mahlûkatın aded-i enfâsını tutmuşlar, onunla evradlarını okuyorlar, Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar."*⁴

Bir ayna olma rolünü üstlenmesi açısından Said Nursi insana şöyle hitap eder:

*"Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin mâliki herşeye kadîr, herşeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm'dir. O senin yanındaki mülkünü senden satın almak; istiyor tâ senin için muhafaza etsin, zayi olmasın. İleride mühim bir fiyat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. Onun namıyla çalış ve hesabıyla amel et. Odur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin takatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi, o Mâlikin esmâsına ve şûûnâtına bir maz-hariyettir."*⁵

Allah'ın Kuddûs ismi, kainatın her bir köşesinin istisnasız olarak temizlenme amelîyesiyle tecelli eder. Mesela yağmur taneleri yeryüzüne indikçe her tarafı temizlemenin yanısıra, ağaçlarda çiçeklerin ve meyvelerin çıkmasına vesile olur. Verimin ve hareketin artmasını sağlar. Toz toprak yatıştır, güneşin harareti sükûnet bulur. O'nun rahmetinin eseri olarak, senenin her bir mevsiminde bu sahneler sürekli olarak yaşanır. Aynı zamanda bu dahilî ve haricî açılardan yeniden diriliş amelîyesidir. Böylece hayat sürekli olarak yenilenir. **"Allah'ın rahmet eserlerine bak, nasıl yeryüzünü öldükten sonra diriltiyor. Şüphesiz ki O ölüleri diril-**

³ Kehf Suresi, 109.

⁴ RNK, C. 1, s. 645.

⁵ RNK, C. 1, s. 645.

tendir ve O her şeye güç yetirendir.”⁶ Senenin her bir mevsiminde tabiat adeta yeni bir elbise giyer. Her bir değişim, her mevsime en uygun şeklini verir.

Aynı şekilde Allah’ın diğer güzel isimleri de insan ve kainat üzerinde tecelli eder. Bu tecelliler aynı zamanda kâmil bir Rabbanî gözetimi de ortaya koyar.

İkincisi: İnsanlık tarihinde, hattâ kainat tarihinde insanın rolü çok açık bir şekilde görülür. Şüphesiz ki insan Allah-u Teala’nın şu ayet-i kerimesinde ifade buyurduğu gibi emaneti yüklenmiştir: “Şüphesiz ki biz emaneti göklere, yere ve dağlara verdik. Ancak onlar yüklenmekten çekindiler ve uzak durdular. Onu insan yükledi. Şüphesiz ki o çok zalim ve cahildir.”⁷

Said Nursi’nin yaklaşımına göre emanet yaygın olarak yapılan tefsirin aksine, irade veya teklif değildir. Buradaki emanet, bu kavramlardan daha azim bir manaya sahiptir. Bu, nisbî olan insan aleminde sınırsız Esmâ’ül-Hüsna tecellilerinden bir kısmını izhar etmektir. Ta ki, hayat ve basiret sahipleri bu tecellileri görüp akıl etsin ve bu sınırlı ve nisbî insan aynasında yansıyan sınırsız Esmâ’ül-Hüsna’nın fonksiyonlarını müşahade etsin. Örneğin, Allah’ın mutlak kudreti, çok sınırlı ve nisbî olan insan kudretinden hareketle rahatlıkla anlaşılabilir. Allah’ın sınırsız ilmi, nisbî ve mahdud olan insan ilmindeki bazı yansımalarıyla anlaşılabilir. Hakeza rahmet, adalet, hilm, kerem ve diğer sıfatlar bu örneklerle kıyas edilebilir.

Aynı şekilde Allah-u Teala’nın ilim ve kudret gibi sıfatları, Hakîm ve Rahîm gibi güzel isimleri mutlakdır, hududu yoktur ve herşeyi kuşatır. Onun ne şeriki, ne de benzeri yoktur. Bu sıfat ve isimleri ihata edebilmek veya bir şeyle sınırlandırmak imkansızdır. Buradan hareketle mutlak olan bu sıfat ve isimleri anlayabilmek için farazî ve hayalî sınırlar koymak gerekir. Ta ki onları kolaylıkla anlamaya vesile olsunlar. Çünkü bu sıfatların bir hududu ve nihyeti bulunmaz. İşte bu farazî hatlardan birisi, enaniyet veya onun üzerine kurulu olduğu “Ene”dir. Çünkü Ene, kendisinde mevhum bir rububiyet ve ilim tasavvur eder. Said Nursi bu konuda şöyle der:

“Öyleyse, hakikî nihayet ve hadleri olmadığından, farazî ve vehmî bir haddi çizmek lâzım geliyor. Onu da enaniyet yapar. Kendinde bir rububiyet-i mevhum, bir mâlikiyet, bir kudret, bir ilim tasavvur eder, bir had çizer, onunla muhit sıfatlara bir hadd-i mevhum vaz eder. ‘Buraya kadar benim, ondan sonra Onundur’ diye bir taksimat yapar. Kendindeki ölçücüklerle onların mahiyetini yavaş yavaş anlar.

“Meselâ, daire-i mülkünde mevhum rububiyetiyle, daire-i mümkünatta Hâlık’ının rububiyetini anlar. Ve zâhirî mâlikiyetiyle, Hâlık’ının hakikî mâlikiyetini fehmeder ve ‘Bu haneye mâlik olduğum gibi, Hâlık da şu kâinatın mâlikidir’ der. Ve cüz’î ilmiyle Onun ilmini fehmeder. Ve kisbî san’atçıyla O Sâni-i Zülcelâl’in ibdâ-i san’atını anlar. Meselâ, ‘Ben şu evi nasıl yaptım ve tanzim ettim. Öyle de, şu dünya hanesini birisi yapmış ve tanzim etmiş’ der. Ve hâkezâ,

⁶ Rûm Suresi, 50.

⁷ Ahzab Suresi, 72.

bütün sıfât ve şuûnât-ı İlâhiye'yi bir derece bildirecek, gösterecek binler esrarlı ahval ve sıfât ve hissiyat, enede münderiçtir."⁸

Said Nursi, medeniyetin kurulmasında insanın üstlendiği rolle ilgili ilmi daha da derinleştirmiş, Allah ile insan arasındaki bağın hakikatini açıkça ortaya koymuştur. Halife kılınmanın manasıyla ilgili olarak, daha önceden ortaya konulan açıklamalardan daha geniş manaları izah etmiştir. Bunlar dikkate alındığında Allah ile bağlı olan rabbanî insan manası ortaya çıkacaktır. İşte bu manadan dolayıdır ki, Allah Adem'i (a.s.) meleklerden daha üstün bir konumda yaratmıştır. Diğer yandan Said Nursi'nin bakış açısı sayesinde Allah'ın Hz. Adem'e Esmâ'yı tamamen talim etmesine yeni bir pencereden bakabilmekteyiz. Burada zikredilen isimler, mücerred olarak maddî alemlerde veya maneviyat alemlerinde bulunan eşyayı ifade eden isimler değildir. Bunlar, insanlara kevnî ve içtimaî kanunların kilitlerini açmak, onların ilmini öğretmek ve bu yolla halifelik görevini bihakkın yerine getirebilmek için kendisine verilen kuvveler, fitrî mevhibeler ve özelliklerdir. Esmâ'ül-Hüsna'nın tecellilerini izhar etmesi için kendisinde bulunan istidatlardır. Öyle ki, bu özellikler nisbî ölçülerle sadece insana verilmiştir. Sadece insan halife kılınmıştır. Bu kapasitesiyle sadece insan Esmâ'ül-Hüsna'ya tam ayna olmuştur. O insandır ki, Allah sınırlı ve nisbî olmak üzere isimlerini sadece onun taşımasına izin vermiştir. Bu yönüyle insan sınırlı da olsa latîf, habîr, hakîm, kerîm ve rahîm özelliklerini taşır. Bazen de insan cebbar, mütekebbir, azîm olur. Bu özellikler insan için çok büyük bir ikramdır. Şüphesiz ki bu özellik çok büyük bir emanettir. Ancak insan ayna olma görevini acaba hakkıyla yerine getirebilecek midir? Yoksa emanete hıyanet mi edecektir? Eğer böyle yaparsa gerçekten çok zalim ve çok cahil olmaz mı?

Materyalist batı medeniyetine karşı Kur'anî bir ekal

Meşrebler tasaffi ettiğiinde, metodlar istikameti bulduğunda, gayelerde ittihad olduğunda bazı cüz'î içtihatlarında farklılıklar olsa da ortaya bir fikir birliği çıkacaktır.

En büyük fikrî yakınlaşmayı ise allame Muhammed İkbâl (1877-1938) ile allame Bediüzzaman Said Nursi (1876-1960) arasında görebiliriz.

Her iki düşünce adamı da Kur'an okulundan feyizlenmiş, imanın tasaffi etmesi ve hakka sıdk ile bağlanmak için doğrudan Kur'an'a talebe olmuşlardır. Aynı zamanda her ikisi de aynı dertten muzdarip olmuşlardır. O da güçlü Avrupa medeniyetinin ilerlemesi karşısında Müslümanlar'ın içine düştükleri geri kalmışlık vasfı idi.

Her ikisi de, Müslümanların Kur'anî bir dirilişle yeniden hayat bulmaları ve bu sırada kendi medeniyetlerini kurlmaları için çabalamışlardı.

⁸ RNK. C. 1, s. 241.

Allame Said Nursi, Risale-i Nur'un her sayfasında Kur'an'ın bir talebesi olduğunu, Kur'an'ın üstadlığının bütün Risale-i Nur'un ilham kaynağı olduğunu sürekli olarak ilan etti. Kainatın, tarihin ve hayatın gözle görülebilir bir şekilde insanlara sunumunu yaptı. Eşyanın ardındaki hareketlere nüfuz ederek, tarihin hareketini, görünen maddi ve görünmeyen manevi amilleri içine alacak şekilde tefsir etti.

*Said Nursi bir eserinde şöyle demiştir: "Kur'ân-ı Hakîm mürşidimizdir, üstadımızdır, imamımızdır, her bir âdabda rehberimizdir."*⁹

*Bir başka yerde ise şu ifadeleri kullanır: "Evet, Kur'ân-ı Hakîm, şu Kur'ân-ı Azîm-i Kâinat'ın en âli bir müfessiridir ve en belîğ bir tercümanıdır. Evet, o Furkan'dır ki, şu kâinatın sayfalarında ve zamanların yapraklarında kalem-i kudretle yazılan âyât-ı tekvinîyeyi cin ve inse ders verir. Hem herbiri birer harfi mânidar olan mevcudata "mânâ-yı harfî" nazarıyla, yani onlara Sâni hesabına bakar. 'Ne kadar güzel yapılmış; ne kadar güzel bir surette Sâni'nin cemâline delâlet ediyor' der. Ve bununla kâinatın hakikî güzelliğini gösteriyor."*¹⁰

Burada iktibas ettiğimiz Said Nursi'nin sözleri, bize açıkça gösterir ki, Said Nursi "**Kur'anî bir insan**"dır. Allah onun önüne çok yüce Kur'anî bir basiret kapısını açmıştır. O, Kur'an'ı bu asrın Müslümanları'na en güzel şekilde gösteren bir örnek olmuştur. Müslümanlar'ın en safi bir şekilde, yeryüzünde yürüten Kur'an olan Resulüallah'ın (a.s.m.) yoluna girmelerine öncülük etmektedir.

Bununla birlikte –veya bu yüzden- asrının temel özelliklerini ve tek gözü kör maddî medeniyetin vasıflarını çok iyi analiz etmiştir. Buna karşılık insanlara yararlı olan yönlerini de tamamen gözardı etmemiştir. Diğer yandan insanlığı, özellikle de Müslümanları medeniyetin ilhada yönelten yapısından, ahlak dışı unsuriyetçi dünyevî metodlarından da sakındırmıştır.

Çünkü Said Nursi Kur'anî bir şahsiyetti.

Diğer yandan allame Muhammed İkbâl de aynı Kur'anî okuldan eğitimini almış; olaylara, hayatın, kainatın ve tarihin hakikatlerine Kur'anî bir basiretle bakmıştır. Materyalist Avrupa medeniyeti onu asla yanıltmamıştır. Bununla birlikte o Avrupa'nın güzel yönlerini de tanımıştı. Çünkü onun içinde yaşamış, pek çok yönlerine şahid olmuş, onun üniversitelerinden pek çok kültürel birikim elde etmişti. Şeyh Ebu'l-Hasen en-Nedvî (rahimehullâh) üstadı Muhammed İkbâl'den bahsederken şöyle der: "*Onun şahsiyetinin ve aklî temellerinin oluşmasında rol oynayan en büyük üstad, Müslümanlar'ın evlerinden hiçbir evin half olmadığı bir üstaddir. O üstad, Kur'an-ı Kerim'dir ki, İkbâl'in aklî temellerinin oluşmasına etki etmiştir. Onun dışında ne bir kitap, ne de bir şahsiyet bu derece etkili olmuştur. Bu yüce kitabı okuyarak İkbâl, İslam'ın modern çağda en iyi şekilde anlaşılması için çaba göstermiş, böylesi harika bir kitabın varisleri oldukları halde şevklerini ve he-*

⁹ FNK, C. 1, s. 522.

¹⁰ FNK, C. 1, s. 49.

yecanlarını yitirmiş olan Müslümanlar'ı yeniden harekete geçirmeye çalışmıştır. Bu hidayet kaynağına binbir meşakkat, cihad ve gayretle de olsa bir köprü vazifesini görmeye gayret etmiştir. Bu yolla yeni bir alemleri ve mânâyı keşfetmekle tattığı sürur ve sevinç, yeni bir dünyayı keşfettiğinde ve o alemin sahillerine indiğinde Kolomb'un yaşadığı sürurdan daha fazlaydı. Düşünün ki, bu alemde doğup yetişen günümüz dünyasının nesilleri Kolomb'a belki şaşkınlık içinde bakmaktadırlar. Ancak ne onlar, ne de bir başkası Kolomb'un o keşif esnasındaki süruru ve ferahı kavrayamazdılar. Çünkü onlar bu alemde artık yeni bir şey bulamıyorlar.

Muhammed İkbâl'in Kur'an'ı okuyuşu diğer insanların okuyuşundan farklıdır. Bu özel okuyuş onun Kur'an'dan aldığı zevk ve sadece ondan aldığı lezzetle onu büyük bir fazilete kavuşturmuştur.

Muhammed İkbâl özellikle bu dünyadaki son zamanlarında Kur'an denizine dalmış, onun uçsuz bucaksız ufuklarında kanat çırpmış, ondan yeni bir ilim, yeni bir iman, yeni bir heyecan ve yeni bir güç çıkartmıştı. Ortaya koyduğu çalışmalar ve düşünce ufuklarının alabildiğine genişlemesiyle Kur'an'ın benzersiz bir kitap, ebedî bir ilim, sonsuz bir saadetin kaynağı, kilitli kapıların anahtarı, şaşırtıcı soruların cevabı, hayatın şaşmaz düsturu, karanlıkları aydınlatan ışık, asrın müşküllerine doğru çözümler sunan bir hidayet kaynağı, medeniyetin problemlerine çareler üreten bir menhâ, hayatın üzerine kurulması gerekli ana temel olduğuna olan imanı daha da ziyadeleştirdi. Müslümanlara, eğer bu kitaptan yüz çevirirlerse çok yukarılarda olsalar bile, en alçak seviyelere düşeceklerini sürekli vurguladı. Bir şiirinde şunları söylüyordu:

Sen ey Müslüman, dini ayaklar altına alanların esirisin,

İslam'ın fakirisin,

Kur'an hikmetini hayatının temel direği kabul etmedin,

Halbuki bu kitap senin hayatının kaynağı

Ve kuvvetinin menbaıdır.

Sen onunla sadece bir ölüm vaki olunca mı bağlandı kuracak,

Ölmek üzere olan yakınının daha kolay ölmesi için mi

Yasin suresi okuyacaksın?

Ne acıptir ki, şu Kitap hayat ve güç vermesi için indiği halde,

Şimdi sen onu yakınının daha rahat

Ve daha kolay ölmesi için okumaktasın.”¹¹

Bu satırları okurken yakından görüyoruz ki, lafızları ayrı da olsa kastedilen veya anlatılan manalar açısından Said Nursi ile aynı noktalarda buluşmaktadırlar. Meşrepleri, takip ettikleri metodları birbirine paraleldir. Vahiy ve akıl, ahiret ve dünya arasında tekâmül üzerine kurulu Rabbanî ve insanî gayeleri ittihad etmektedir.

¹¹ Ebu'l-Hasen en-Nedvî, Ravâiu İkbâl, el-Mecmau'l-İslamî el-İlmî, Hindistan 1401 (h.), s. 51-53.

Beşeriyetin sadece onunla saadete ulaşabilecekleri bu metodla ve bu metodun kurallarına uymak suretiyle en başta Müslümanlar ilerlemenin temellerini atmış olurlar ve İslami uyanışı gerçekleştirmek yolunda emin adımlarla ilerleme kaydederler. Aynı zamanda Batı medeniyetinin ilmi buluşlarından istifade etmekten de çekinmezler. Bununla birlikte Allah ile, peygamberlerin risaletleriyle ve son peygamber olan Hz. Muhammed (a.s.m.) ile bağlantılı insanî bir metod geliştirirler.

Bu Kur'anî bakış açısından hareketle Müslüman kişilik, Avrupa medeniyetince kesinlikle yanlıya düşürülemeyecek, sözleri ve felsefesiyle onu yolundan ayıramayacak, adalet ölçülerini kaybettiremeyecektir. O Müslüman yaptıkları amellere rağmen hüsrana düşen şu insanlardan olmayacaktır: "Dünya hayatında çalışmaları boşa giden o insanlar ki, çok güzel işler yaptıklarını zannederler."¹²

"İkbal uzunca bir süre Avrupa'da yaşadıkdan ve o medeniyeti yakından gördükten sonra; onu, insanları katleden veya onları sarhoşa çeviren medeniyet-i fâcire olarak isimlendirmiştir. Buradan hareketle ilmi ve teknolojik ilerlemelerine kapılıp Avrupa medeniyetinin tuzaklarına düşmemeleri, onların özellikle ırkçılık yoluyla kardeşlerinden uzaklaşturmaya yönelik cehennemî planına kapılmamaları konusunda sürekli uyarılarda bulunmuştur.

İkbal, Avrupa medeniyetini oluşturan temellerin zaaf yönlerini çok ince ve derin bir şekilde gözlemlemişti. Mayasının fesadla yoğrulduğunu, kendisine bağlanan insanları dinlerine, ahlakî ve ruhi değerlerine karşı nasıl isyana sevkettiğini tespit etmişti. Kalbi ve ruhu fesada verip, bu medeniyetin ruhunun iffetsiz ve kirli olduğunu, bu yönüyle temiz vicdanları, yüksek fikirleri ve selim zevkleri nasıl kararttığını, insanlara verdiği ilerlemiş medeniyete, güçlü hükümetlere ve kârlı ticaretlere rağmen nasıl sürekli bir sıkıntıya atıldığını yakından görmüştü.

Aynı durum medeniyetin lâdinî yani laik temeller üzerine kurulmasında da söz konusuydu. Bu yönüyle de dine başkaldırma özelliğiyle yoğrulmuştu. Dinle ve ahlakla sürekli bir husumet halindeydi. Bununla birlikte maddî ilahlara ibadet etmeyi, onlara kul olmayı istiyordu. Zaten hergün maddeye ibadet edilen yeni bir mabet tesis edilmekteydi.¹³

Bu medeniyetin şiarı insanlığa düşmanlıktı. Beşeriyet nev'inin her bir ferdini darmadağın etmek, onları sürekli olarak ticaretle meşgul etmekti. Bu alem barışla, sükunetle, karşılıksız sevgiyle ve ihlaslı davranışlarla mutluluğa ulaşamaz, ancak bu yeni medeniyetin kabullenilmesiyle ulaşılabilirdi.¹⁴

İkbal bir şiirinde şöyle der:

"Modern medeniyetin şiarı, insan unsurunu sömürmektir ki,
Ticaretini ve ekonomisini bunun üzerine kurmuştur.

Bu büyük bankalar, zeki yahudi dehalarının birer evladıdır.

¹² Kehf Suresi, 104.

¹³ Ravaiu İkbal, s. 82.

¹⁴ Ravaiu İkbal, s. 83.

Bu deha, ademoğlunun göğsündeki iman nurunu çekip alırlar.

Akıl, medeniyet ve din, böyle bir düzen varolduğu,

Asıl mahiyetine asla kavuşamayacaktır.”¹⁵

İkbal, ömrünün bir kısmını Batıda (o Batı ki, bazı Müslümanları kendine kul-köle yapmıştı) geçirmekten dolayı esef duyuyordu. Müslümanlara kendisinden emin bir şekilde şunları söylüyordu: “Şüphesiz ki Avrupa intihar ediyor. İnsanların ruhları, aldattıcı serapların peşinde susuzluktan kırılıyor. Hiç şüphesiz ki Batı medeniyeti yaşının azlığı bakımından çok genç. Ancak ölüm sekeratını çeken bir yaşlıdan farkı yok. Eğer eceliyle ölmezse, kendi kendisini öldürecek ve hançerini kendisi saplayacak. Bunda hiç şaşılacak bir durum yok. Çünkü yuvasını onu taşıyamayacak kadar ince dallar üzerine kuran kuştan farkı yok. Bu yüzden böyle bir medeniyetin çürük temelleri her an çökebilir. Tabiat gücünü bir perde gibi üzerine çeken inkarcılık düşüncesi, Batı'nın rahat sandığı yuvasını sürekli tehdit etmekte. Bu asır yeni bir alemi ortaya çıkarmaya hazırlanıyor. Batılılar'ın, bütün dünyanın güvenliği ve insana saygı gibi iddialar üzerine kurdukları eski alem artık son nefeslerini veriyor.”¹⁶

“Kumarı andıran ticareti ile, bir kişi kazanırken milyonlarca insan hüsrana uğruyor. Avrupa'da kendini gösteren ilim, hikmet, siyaset ve hükümetler her haliyle çürük temeller üzerinde kurulu olduklarını, arkalarında bir hakikatin bulunmadığını gösteriyor. Yöneticileri kendi insanların kanını emiyorlar. Bunu perdelemek için de insanlar arasında eşitlik ve sosyal adalet mesajları vermeye çalışıyorlar. Başboşluk, müstehcenlik, içki tüketimi ve sonuçta fakirlik işte bu frenk medeniyetinin sonuçlarıdır.”¹⁷

İkbal ve Said Nursi'nin sözlerini okuyunca, bu iki şahsiyetin Avrupalı veya Amerikan özelliklerin hakim olduğu ve bununla toplumları aldattıkları küreselleşmeden bahsettiklerini anlayabiliriz. Yine her iki şahsiyetin fikirlerini okurken bu medeniyetin hakikatini bütünüyle idrak edebiliriz. Aynı zamanda zengininin daha zengin, fakirin (ki fakirler dünya nüfusunun çoğunluğunu teşkil eder) daha fakir olmasını sağlayıcı bir düzen kurduklarını yakinen görebiliriz. Böylece hem Said Nursi'nin, hem İkbal'in görüşlerini tasdik etme noktasına gelebiliriz.

Şüphesiz ki İkbal'in şiiri, geleceği kucaklayan İslamî bir şiirdi. Şiirinde Kur'anî bir yaşam tarzının ve bakış açısının nasıl olduğunu derinlemesine gösteriyor, bu medeniyetin insaniyete yönelik planlarını ortaya koyuyordu. Aynı şekilde Said Nursi de Risale-i Nur Külliyyatı'nda bu düşünce tarzının mümessili olmuştu.

Her iki şahsiyetin de metodlarının istikametli, meşreplerinin safi olmasıyla birlikte, Muhammed İkbal ile Said Nursi'nin görüşleri arasında tam bir benzerlik ve ittifakın oluşu hiç de şaşılacak bir durum olmasa gerek. Hatta bu paralellik, Avrupa

¹⁵ Ravaiu İkbal, s. 83.

¹⁶ Ravaiu İkbal, s. 84.

¹⁷ Ravaiu İkbal, s. 84.

felsefesine karşı olumsuz tutumlarında, buna karşılık Avrupa medeniyetinin özünde gizli olan değerli cevherleri reddetmeyen yaklaşımlarında da görülür.

İkbal ile Said Nursi arasındaki bu aşık ortaklığın yanısıra, özellikle Said Nursi'nin Avrupa medeniyetine ait olumlu yönlerine insafla yaklaşımda daha açık bir tavır takındığını söyleyebiliriz. Said Nursi, İsevîlik cihetinden önemli unsurları bünyesine alan yönünü ve ilmî cihetlerini asla gözardı etmez. Aynı zamanda, medeniyetin sadece Batıya ait olduğu, başkalarının hiçbir katkısı bulunmadığı şeklindeki bir görüşü de asılsız görür. Buna karşılık Batı medeniyetinin maddiyata ve dünyevîliğe çok ağırlık verdiğini de inkar etmez.

Bu açılardan Said Nursi'nin, Avrupa medeniyetini çok hassas adalet terazisiyle tarttığını söyleyebiliriz. Aklî ilkelerini, sanatını, uzun mesafeleri birbirine yaklaştıran teknolojisini takdirle karşılar. Bu imkanlarla dünyanın bir tek köy haline geldiğini ifade eder. Bunun yanısıra maddi felsefeyle, başıboşluk ve hayvaniyet içinde putperestliğe dalmış ve kokuşmuş Avrupa'yı reddeder.

*Said Nursi şöyle der: "Yanlı anlaşılmasın, Avrupa ikidir. Birisi, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi san'atları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fûnunları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum. Belki, felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyetin seyyiâtını mehâsin zannederek beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş ikinci Avrupa'ya hitap ediyorum."*¹⁸

Batı medeniyetinin bu yönünü açıkça belirttikten sonra Said Nursi, dinsizliğin ve ahlaksızlığın temsilcisi konumunda olan ikinci Avrupa medeniyetine hitap eder. Gerek Avrupa'ya, gerekse ona meftun olanlara şöyle der: "*O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fûnun-u nâfiadan başka olan mâlâyânî ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim: Bil, ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâlelli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, 'Beşerin saadeti bu ikisiyledir.' Senin bu iki elin kırılсын ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek!"*¹⁹

Bu ikinci Avrupa o kadar tuğyana düşmüştür ki, birinci Avrupa'nın üzerini tamamen kaplamıştır. İşin kötü tarafı İslam aleminden bazı Avrupa hayranları hep bu ikinci yönden iktibaslarda bulunmuşlardır. Buna tepki olarak bazı kesimler de sürekli bu yönünü öne sürerek şiddetle eleştiriler yöneltir. Ancak Said Nursi, Avrupa'nın birinci yönünü kesinlikle gözardı etmez ve şöyle der: "*İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyizle hayat-ı içtimaiye-i beşeriyeye nâfi san'atları ve adalet ve hakkaniyete hizmet eden fûnunları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum."*²⁰

¹⁸ RNK, C. 1, s. 643.

¹⁹ RNK, C. 1, s. 643.

²⁰ RNK, C. 1, s. 643.

Birinci Avrupa'yı ortadan kaldırma noktasına gelen ikinci Avrupa her yönüyle zulüm batağına saplanmıştır. Hem kendisi için, hem beşeriyet için bozgunculuk ve fenalık kirlerini her tarafa bulaştırmıştır. Bunun sebebi, onun üzerine kurulu olduğu şu beş temeldir:

"Şimdiki medeniyet esâsâtı menfidir. Menfi olan beş esas ona temel, hem kıymet.

Onlarla çarh kurulus. İşte nokta-i istinad: Hakk'a bedel kuvvettir. Kuvvet ise, şe'nidir tecavüz ve teâruz. Bundan çıkar hıyânet.

Hedef-i kastı, fazilet bedeline hasis bir menfaattir. Menfaatin şe'nidir tezâhum ve tehâsum. Bundan çıkar cinayet.

Hayattaki kanunu teâvün bedeline bir düstur-u cidaldır. Cidâlin şe'ni budur: tenâzu' ve tedâfü'. Bundan çıkar sefalet.

Akvamların beyninde rabıta-i esası: âharın zararına müntebih unsuriyet. Başkaları yutmakla beslenir, alır kuvvet.

Milliyet-i menfiye, unsuriyet, milliyet; şe'ni olur daima böyle müthiş tesadüm, böyle feci telâtum. Bundan çıkar helâket.

Beşincisi şudur ki: Cazibedar hizmeti hevâ, hevesi teşci, teshil; hevesâtı, arzuları tatmin. Bundan çıkar sefâhet.

*O hevâ, hem heves, şe'ni budur daima: İnsanı memsuh eder, sîreti değiştirir. Mânevî meshediyor; değişir insaniyet."*²¹

Avrupa medeniyetinin üzerine kurulu olduğu bu beş esastan hareketle Said Nursi, Batı medeniyeti projesinin insanlığa yönelik neticelerini keşfetmeye çalışır. Said Nursi'nin vardığı bu neticelerle İkbâl'in vardığı neticeler aynıdır. Bunlardan en dikkat çekicisi, insanlığın beşte dördünün bu medeniyet tarafından helâkete sürüklenmesidir. Modern sosyal ve iktisadî düşüncede meydana getirdiği en ilginç neticeyi Said Nursi şöyle ifade eder: *"Şu medenîlerden çoğunun eğer içini dışına çevirirsen, görürsün: Başta maymunla tilki, yılanla ayı, huzur; sîreti olur suret."*²²

Bu ifadeler ile *Globalleşme Tuzağı* isimli kitabın yazarı olan iki Alman müellif tarafından (Hans Peter Martin-Haral Schumann) varılan sonuçlar hemen hemen aynıdır. Her ne kadar bu iki çağdaş iktisatçı düşünür, liberalist düşünceden hareket etseler de, insana odaklı olarak görüşlerini ortaya koymuşlardır. Bu iki araştırmacının (Martin ve Schumann) vardıkları sonuçlarla İkbâl ve Said Nursi'nin görüşlerini karşılaştırdığımızda, bu iki büyük İslam mütefekkirinin 11 Kur'anî bilgi görüşüyle ilmî akl-ı selim bilgi görüşünü birleştirerek neticeye nasıl ulaştıklarını idrak ederiz. Aynı şekilde bu iki ihlaslı Müslüman mütefekkire gayba muttali olabilmeleri, istikbalî okuyabilmeleri, hatta yanlarında ilmî araştırma yapabilmek için hiçbir vasıta, vesile ve araç-gereç olmaksızın, sadece Kur'anî şuurla hareket etmek

²¹ FNK, C. 1, s. 326.

²² FNK, C. 1, s. 326.

suretiyle Allah tarafından nasıl pek çok hakikatin ilham suretiyle verildiğini görebiliriz.

Martin ve Schumann'ın sözleri ile Said Nursi ve İkbâl'in tespitlerini inceleyebilme ve kıyaslayabilmemiz için, bu Batılı düşünürlerin *Globalleşme Tuzağı* isimli eserinde geçen şu ifadeleri bize yardımcı olacaktır: "*Avrupalılar yetmişli yıllarda, servetin ve sosyal statünün adaletli dağılımı konusunda toplumun üçte ikisinin zengin olmasını hedeflemişlerdi. Ne var ki gelecek yıllarda oluşan tablo çok farklıydı. İnsanların %20'sinin çalıştığı %80'inin ise işsiz olduğu bir toplum yapısı üzerine kurulu globalleşme örneğini bütün yeryüzüne yerleştirmeye çalıştılar. Yani beşte bir nüfusun beşte dördük işsizleri rahat ettirebilmek, rahat bir hayat sürdürebilmek için çalıştıkları, Tittytainment, yani sosyal yardım adı altında işsizlerin himaye edildiği bir sistem kurdular.*"

Adı geçen müellifler, bir başka yerde şunları söyler: "%20'lik bu çalışan kesim, gelecek yüzyılda yine iktisadi aktivitelerin devamı için yeterli görülecektir. Bu durumda diğerleri ne yapacak? %80 işsiz ne olacak? Eğer onlar da çalışmak, iş sahibi olmak isterlerse ne yapılacak? Eğer bunlar için sağlıklı çözümler bulunmazsa 'Dünyanın Sonu' isimli kitabın Amerikalı yazarı Jeremy Refkin'in de dediği gibi çok büyük problemler ortaya çıkacaktır. Scoot Mc Nealy şirketinin müdürü bakınız ne diyor: Gelecekte asıl mesele şu olacak; Yiyeceksin veya yenileceksin."

Bu esef verici sonuç, yine Martin ve Schumann'a göre Batı'nın örnek olarak sunduğu bir sistemdir ve bununla geleceğin sağlıklı bir şekilde kurulması mümkün değildir. İkbâl ve Said Nursi'yle aynı dilden konuşur gibidirler. Onlara göre; bu örneğin aşırı derecede propaganda edilmesi, soğuk harbinde bir parçasını teşkil eder. Avrupa medeniyetinin ortaya koyduğu örnek ise –yine onların ifadesiyle– dünyayı "eski silah müzesine" çevirecektir. Yine bu iki yazara göre, bugün dünya çapında geniş çaplı tarihi değişim gerçekleştirilmekte ve bu, Batı medeniyeti örneğinin baskısıyla meydana gelmektedir. Bu baskının kaynağında ise ilerleme, gelişme ve refah seviyesinin yüksekliği vardır.

İki Alman iktisatçının görüşlerini aktardıktan sonra, gerek Arap dünyası ve gerekse İslam dünyası tarafından, globalleşme olgusunun tesirleri çerçevesinde ortaya konulan bu düşüncelerin dikkate alınması gerektiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda bu görüşler, içinde barındırdığı hakikatler ve neticeler açısından, bu iki Batılı iktisatçının söyledikleri ile iki Müslüman mütefekkir olan Said Nursi ve İkbâl'in görüşleri arasındaki uyuma da dikkat çekebiliriz. Farklı zamanlarda olmalarına, farklı kültürlerin, çevrelerin ve mekanların insanları olmalarına rağmen, aralarında dikkat çekici bir yakınlık vardır. Buradan hareketle bazı temel hakikatleri ortaya koyabiliriz. Said Nursi ve İkbâl; Kur'anî bakış açısını, herkes tarafından tasdik edilen mükemmel yönlerini ve mutlak manada hak oluşunu net olarak sergilemişlerdir. Bu ilmelyakîn bakış açısidir. Bu iman-ı sahîh zaviyesinden meselelere yaklaşım tarzıdır.

Bu hakikatlerden hareketle, bu iki büyük Müslüman mütefekkirin takip ettikleri metodun, sistematığın ve tarzın hak olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz.

Said Nursi ve İkbal, bu yolla pek çok hakikati ortaya koymayı başarmıştır. Sonuç olarak, bu hakikatleri özet olarak aktarırsak:

Yukarıda naklettiğimiz görüşlerinde olduğu gibi vahy-i sahih verileri arasındaki tabak, akl-ı sahih ile sağlam neticelere ulaşma, meşrep yönünden tasaffi, metod açısından istikamet ve gayeler bakımından ittihat.

İslamın geleceği ve İmanî medeniyet

İlah esasları üzerine kurulu materyalist Batı medeniyeti ile imani temellere sahip İslam medeniyeti arasındaki mücadele, mutlaka imanın ve hakkın zaferiyle bitmelidir. Eğer Allah'ın ilminde beşeriyetin varolması ve varlığını sürdürmesi mukadder ise, şunu iyi bilmek gerekir ki, varlık ancak ruhun, vicdanın, aklın ve maddenin bir arada olmasıyla gerçekleşir ve varlığını sürdürebilir. İnsaniyet de ancak vahiy ve akılla, nübüvvet ve ilimle vardır ve varlığını sürdürebilir. Buna karşılık Avrupa medeniyeti bu mükemmel dokuyu parçalamış, sadece akıl ve maddeyle yetinmiştir. Bu unsurlar ise, her ne kadar hakikatlerin önündeki bulutları dağıtmada başarılı olsalar da, insanı istikametli bir şekilde yönlendirmeye kadir değildir.

İkbal'e göre Batı medeniyeti devrini tamamlamıştır. Yapacağı bütün yanlışları, çirkinlikleri ve fesadı bir bir ortaya koymuştur. Bu yönüyle adeta çürük bir meyve gibi dalından düşme vakti gelmiştir. Batı dünyasının etrafında dönen diğer belde-ler, adeta bir fesad yuvasına dönmüştür. İnsaniyet artık yeni bir dünyanın bekleyişi içindedir. Muhammed İkbal'e göre bu yeni alem, binlerce sene evvel yeryüzünün merkezi olan Mekke'de insanlık için beyt-ül haramın (korunmuş ve kötülüklerin yapılması yasaklanmış ev) bina edildiği beldenin etrafında kurulmalıdır. Çünkü burası Hz. İbrahim'e (a.s.) ve Hz. Muhammed'e (a.s.m.) bütün alemin yönetimi ve irşadi için miras kalmıştır. Buradan hareketle Muhammed İkbal, günümüzün uyuyan Müslüman'ını uyandırmaya, gözlerini açıp hakikatleri görmesini sağlamaya çalışır. Çünkü karalarda ve denizlerde fesad zuhur etmiş, Avrupalılar yeryüzünde bozgunculuk çıkarmışlar, her tarafı fesada vermişler, alemleri harap etmişler, zulümlerle, şerhlerle ve feryatlarla doldurmuşlardır. Halbuki yeryüzü, Allah'ın bir mescid olarak kıldığı ve temiz olarak yarattığı evlerinden bir evidir. Orada kendi isminin yüceltilmesini ve zikredilmesini istemiştir. Ancak Avrupalılar bu güzel dünyayı bir meyhaneye, bir fışk ve fücur yuvasına çevirmişlerdir. Böyle bir ortamda yeni bir beyt-ül-haramın inşa edilmesinin, Avrupalı'ların ifsat ettikleri insanlara İslam'ın mesajını yeniden iletmenin ve onları ıslah etmenin zamanı gelmiştir. Bu evin (Beytullah'ın) temellerini yine Hz. İbrahim'in (a.s.) ve Hz.

Muhammed'in (a.s.m.) kaideleri üzerine yeniden kurmak gerekir. Kısaca bu alemi yeniden inşa etmek gerekir.²³

Said Nursi de yaklaşık olarak aynı şeyleri söyler. Şöyle der: "Bizim muradımız, medeniyetin mehasini ve beşere menfaati bulunan iyilikleridir. Yoksa medeniyetin günahları, seyyiatları değil ki, ahmaklar o seyyiatları, o sefahetleri mehasin zannedip, taklit edip malumuzu harap ettiler. Ve dini rüşvet verip dünyayı da kazanamadılar. Medeniyetin günahları iyiliklerine galebe edip seyyiatı hasenatına racih gelmekle, beşer iki harb-i umumî ile iki dehşetli tokat yiyip o günahkâr medeniyeti zîr ü zeber edip öyle bir kustu ki, yeryüzünü kanla bulaştırdı. İnşaaallah, istikbaldeki İslâmiyet'in kuvvetiyle medeniyetin mehasini galebe edecek, zemin yüzünü pisliklerden temizleyecek, sulh-u umumîyi de temin edecek.

"Evet, Avrupa'nın medeniyeti fazilet ve hüda üstüne tesis edilmediğinden, belki heves ve hevâ, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyyiatı hasenatına galebe edip ihtilâlcî komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle, Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

Evet, Avrupa'nın medeniyeti fazilet ve hüda üstüne tesis edilmediğinden, belki heves ve hevâ, rekabet ve tahakküm üzerine bina edildiğinden, şimdiye kadar medeniyetin seyyiatı hasenatına galebe edip ihtilâlcî komitelerle kurtlaşmış bir ağaç hükmüne girdiği cihetle, Asya medeniyetinin galebesine kuvvetli bir medar, bir delil hükmündedir. Ve az vakitte galebe edecektir.

*Acaba istikbale karşı ehl-i iman ve İslâm için böyle maddî ve mânevî terakkî-yata vesile ve kuvvetli, sarsılmaz esbab varken ve demiryolu gibi istikbal saadetine yol açıldığı halde, nasıl meyus olup ye'se düşüyorsunuz ve âlem-i İslâm'ın kuvve-i mânevîyesini de kırılıyorsunuz? Ve yeis ve ümitsizlikle zannediyorsunuz ki, "Dünya herkese ve ecnebilere terakki dünyasıdır. Fakat, yalnız biçare ehl-i İslâm için tedennî dünyası oldu" diye pek yanlış bir hatâya düşüyorsunuz."*²⁴

Allah-u Teala şöyle buyurmuştur: "Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler, ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar. Allah onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey çok kötüdür."²⁵

Ancak böyle bir yeni çıkırın açılması sadece Allah'ın izniyle gerçekleşecek bir merhaledir. Bu ise, ancak insanların hakkı aramaları ile ortaya çıkabilir.

Hiç şüphesiz ki İslam'a sığınanlar için zafer, üstünlük ve büyüklük söz konusu olur. Çünkü İslam hakikatı bütün mükemmellikleri gösteren bir üstad'dır. Bütün insanlık, insana layık gerçek medeniyete ulaşmak için bu hakiki üstada, bu hakiki kumandana muhtaçtır.

²³ Ravai İkbâl, s.130-131.

²⁴ RNK, C. 2, s. 1965.

²⁵ Mücadele Suresi, 14-15.

İslam'da, şeriatle meczolunmuş gerçek hürriyet vardır. Bu ise istibdadı parçalar. İnsanlar içindeki anarşiyi yok eder. Onda rahmet ve şefkatle meczolunmuş imanî şehâmet vardır. Onda, maddi ve manevi vesilelerle kelimetullahın ilan edildiği İslamî izzet vardır.

Said Nursi'nin hayattayken ifade ettiği gibi, Allah'ın izniyle yakın istikbalde İslam'ın zaferi gerçekleşecektir. Allah, her işinde galiptir. Ancak insanların çoğu bunu bilmez.